

Wäsby missionsförening

– en kyrkohistorisk bakgrund

Om man känner sin historia så har man funnit sin identitet. Detta är en sanning som också gäller vår egen församling. Ingenting uppstår av sig själv. Den församlingsplantering som är vår församling har många andliga förfäder och förmödrar. Varifrån kom tankarna att starta en friförsamling här i Wäsby? Jag ska försöka svara på den frågan ur ett väckelsehistoriskt perspektiv. Som de flesta vet är det samfund som kallas Svenska Missionsförbundet ett resultat av den stora folkväckelse som gick över vårt land på 1800-talet. Människor ur alla samhällsklasser greps av budskapet om Jesus Kristus och ville sluta sig samman för att dela Guds ord och en kristen gemenskap. De stora folkväckelserna hade uppstått i metodistiska kretsar i England och Nordamerika redan på 1700-talet men en ny omgång väckelser skakade om USA på 1800-talet. Många svenskar och norrmän utvandrade till USA och väckelsen kom så till Skandinavien med hemvänderande emigranter.

Väckelsernas grogrund låg i de stora omställningar som skedde i Sverige. Vårt land var en begynnande industrination och därför i kraftig omvandling från mitten av 1800-talet och framåt. På några decennier förändrades det fattiga Sverige från ett fattigt jordbruksland till en modern industristat. Detta medförde nya ekonomiska och politiska och religiösa förutsättningar. Gamla auktoriteter ifrågasattes och detta blev folkrörelsernas tid där frikyrkorörelsen i början gick hand i hand med arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen.

Från enhetskyrka till frikyrka.

Frireligiös verksamhet var i Sverige under lång tid förbjuden. Sverige hade bara en godkänd religion och det var den Evangelisk-Lutherska Svenska kyrkans tro. Att vara svensk var därför liktydigt med att vara medlem i den Svenska kyrkan. Biskoparna och prästerna hade mycket att säga till om, särskilt ute i socknarna där prästen var både Guds och statens tjänste-

man med rätt att omyndigförklara "fritänkare" och andra obekväma.

Nu var det inte andra religioner som kom att bli hotet. Det var det "religiösa svärmeriet" som kom ifrån kyrkans eget folk men med influenser utifrån. Redan under tidigt 1700-tal hade så kallade konventiklar (andligt uppbyggande möten) anordnats i Sverige av människor som blivit "väckta" utomlands. I slutet på 1600-talet och framåt hade nämligen en ny rörelse uppstått i de evangelisk-lutherska kyrkorna i Tyskland. Människor hade börjat samlas i "konventiklar" här och var ofta under ledning av lek-män.

Pietismen förs till Sverige.

I den tyska staden Halles universitet samlades studenter från alla evangelisk-lutherska länder för att lyssna och lära av prästen och professorn August Hermann Francke. Svenska studenter och blivande präster tog med sig förkunnelsen och formerna för dessa möten till Sverige i början på 1700-talet. Tidigt insåg de kyrkliga myndigheterna att detta nya svärmska som kommit var ett hot mot "enheten i religionen". År 1726 kom konventikelplakatet, en lag som förbjöd enskilda sammankomster av detta slag.

På 1740-talet kom en ny religiös pietistisk rörelse till Sverige. Några typiska drag för denna väckelse var den personliga känsloladdade, nästan sentimentala upplevelsen av Jesus som den lidande Frälsaren. Förkunnelsen karaktäriserades främst av det personliga vittnesbördet. Både Pietismen och Herrnhutismen omfattade nu en hel del präster i Svenska kyrkan. Det var namn som Laestadius, Schartau, Tolstadius med flera. Men den andliga förnyelsen i Sverige var än så länge en inom kyrklig företeelse och marginell.

George Scott, den första frikyrkoledaren

År 1830 landsteg metodistmissionären George Scott i Stockholm. Han blev den första frikyrkliga ledaren i Sverige. Han fostrade också nästa generation frikyrkliga ledare. F O Nilsson, en nära medarbetare, blev pionjär inom baptismen i Sverige, och C O Rosenius tog hand om den delen av väckelsen som kallas den nyevangeliska.

Scott förkunnade energiskt att människan skulle födas på nytt; Det gäller för den enskilde att ta personlig ställning till Jesus. Till de kyrkliga myndigheternas stora förargelse börjar Scott att resa land och rike runt i veckorna och ordna så kallade "nykterhetsmöten" som i själva verket var maskerade väckelsemöten och tusentals människor kom till tro.

Den engelske pastorn var en drivande människa av ett sällsynt slag. På några år startar han upp Sveriges första traktatmission och väckelsens första tidningar: "Budbäraren" och "Pietisten" Med hjälp från England låter

han trycka upp biblar och den verksamheten gjorde att nästan alla i Sveriges land fick en egen bibel. Betydelsen av detta arbete kan inte underskattas för folkväckelsens fortsatta framväxt i Sverige. Scott initierar också det Svenska missionssällskapet för mission i utlandet där självaste ärkebiskopen var medlem. Pastor Scott blev också den förste att starta upp söndagsskolor i Sverige. Han tvingas fly ur landet under mordhot år 1842. Scotts närmaste medarbetare Carl-Olof Rosenius som redan då var chefredaktör för tidningen pietisten fick ta över skutan.

Lovisa hörde Rosenius

C O Rosenius var den person som i en predikan i Stockholm rörde vid en ung sömmerskas hjärta. Efter att ha hört Rosenius var Lovisa Mattson övertygad om att hon behövde bli frälst. Hon lämnade sig till Jesus i Adolf Fredriks kyrka och bekände detta för en förvånade präst efter gudstjänsten.

Missionsföreningarna växer upp överallt som svampar ur jorden. Prästen H J Lundborg ville samla missionsföreningarna i en gemensam organisation. Det blev Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, EFS.

EFS hävdade att väckelsen var en inomkyrklig rörelse och godkände Svenska kyrkans bekännelseskrifter. Missionsföreningarna fortsatte att växa och allt fler missions- och bönehus uppfördes. Konventikelpakatets upphävande 1858 ledde till att fler vågade ta initiativ till att bilda en missionsförening. Så småningom knöts egna kolportörer som förkunnare och man höll egna möten utan att kyrkan engagerades. Detta blev en grogrund för konfrontation. Snart skulle EFS som en inomkyrklig rörelse ifrågasättas på allvar.

Endast prästen hade enligt Svenska kyrkan rätt att förvalta ordet och sakramenten. Väckelsens folk framförde att församlingen är lika med de som har en personlig tro. Man hänvisade till Korinthierbrevet och Apostlagärningarnas beskrivningar av urkyrkan och argumenterade för att "alla män som hade gåva därtill voro berättigade att profetera vid de kristnas offentliga sammankomster".

Nattvardsfrågan

Väckelsens folk reagerade mot att nattvarden i kyrkan hade förvärldsliggats. Den var inte de troendes gemenskapsmåltid. Baptisterna löste problemet genom att själva distribuera nattvarden men för EFS var det mer komplicerat på grund av lojaliteten till Svenska kyrkan. Lektorn Paul Peter Waldenström deltog för första gången i en enskild nattvardsgång, varvid han fungerade som nattvardsutdelare. Detta skedde i en liten torparstuga någonstans i Värmland. Detta var något oerhört eftersom han nyss

hade efterträtt C O Rosenius som chefredaktör för "Pietisten". Nu började nattvardsföreningar anlita lekmän i stället för präster att förvalta sakramenten.

Waldenström och försoningsstriden

Waldenström kom att bli den som hårdast drev utvecklingen av den svenska frikyrkligheten. Med teologin som verktyg började Waldenström att kapa förtöjningarna till Svenska kyrkan. Striden inleddes med försoningsfrågan.

Waldenström hävdade att den förändring, som inträffade vid syndafallet, var en förändring hos människan allena, i det att hon blev syndig samt därigenom avföll från Gud. En försoning behövdes, men inte en försoning, som blickade Gud och fram ställde honom som åter nådig, utan som borttog människans synd. Denna försoning skedde genom Jesus Kristus.

Waldenströms teser om försoningen ledde till en djup splittring inom EFS, och Waldenström gick vidare med att ifrågasätta Svenska kyrkans bekännelseskriterier. Han menade att de skrifter som låg till grund för hela den svenska kyrkans lära och tro inte helt stod för det evangeliska budskapet i bibeln.

1876 blev så dags för den oundvikliga konfrontationen. Då höll kolportörerna rikspredikantmötet i Stockholm för första gången helt oberoende av EFS. Prästmannen E J Ekman argumenterade för troendeförsamling. Mötet valde en kommitté som fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till en församlingsordning enligt Guds ord samt vidtaga åtgärder för bildandet av ett predikantseminarium.

Sommaren 1878 grundades Svenska Missionsförbundet på predikantmötet i Stockholm. Det hölls i Betelkapellet. Över 700 deltagare från hela landet deltog. Ordförande blev E J Ekman, och Waldenström blev styrelseledamot.

I ordningen framställdes tolv artiklar med hänvisning till 200 bibelställen om församlingen. Kyrka och församling definierades i förslaget på ett tvåfaldigt sätt: dels såsom de heligas samfund dels såsom en förening av alla kristna på en viss ort. Att församlingen skulle vara synlig uttalades fullkomligt klart.

Man ville försöka inlemma baptisterna, var och en skulle få ha sin egen dopsyn i det nya samfundet. Baptisterna kunde dock inte acceptera dopsynen i den nya församlingsordningen och de kom att stå utanför det nybildade samfundet. EFS beklagade splittringen av väckelsen, men de lyckönskade ändå det nya missionsförbundet i dess uppgift att föra ut evangelium.

JAN WALLGREN